

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.54

JEL Classification: F23

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12\(45\).40-46](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).40-46)

Д.С. Насипайко, доц., канд. екон. наук

В.О. Решетов, доц., канд. екон. наук

Т.В. Решитько, доц., канд. екон. наук

*Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна***Проблеми міжнародної економічної діяльності та міжнародної макроекономіки в контексті війни**

Метою статті є аналіз впливу військового конфлікту на міжнародну економічну діяльність України, визначення основних викликів та загроз для національної економіки в умовах війни, а також окреслення можливих шляхів адаптації та відновлення. Дослідження спрямоване на оцінку змін у зовнішньоторговельних відносинах, макроекономічних показників, фінансових ринках, продовольчій безпеці та інвестиційному кліматі.

У статті досліджено вплив військового конфлікту на міжнародну економічну діяльність України, аналізуються ключові фактори, що визначають її економічну стійкість в умовах війни. Особливу увагу приділено зміні геополітичного контексту, що суттєво впливає на зовнішньоторговельні зв'язки та міжнародне співробітництво. Політичні конфлікти, запровадження економічних санкцій та фізичне руйнування інфраструктури призводять до необхідності переорієнтації торговельних маршрутів і пошуку нових партнерів. В умовах блокади морських портів та ускладнення логістичних ланцюгів, Україна змушена розширювати експортно-імпорتنі зв'язки через європейський ринок. Також розглянуто макроекономічні наслідки війни, зокрема зниження ВВП, падіння рівня доходів населення та посилення інфляційного тиску. Війна призвела до суттєвого зростання рівня бідності, що ставить під загрозу соціальну стабільність та економічний розвиток. Крім того, наголошено на важливості іноземних інвестицій у процесі післявоєнного відновлення та модернізації української економіки. Особливий акцент зроблено на продовольчій безпеці.

Загалом у статті підкреслюється необхідність стратегічних реформ, зокрема щодо диверсифікації економічних партнерств, технологічного оновлення промисловості та розвитку внутрішнього ринку. Враховуючи нові виклики, що постали перед Україною внаслідок війни, важливим залишається подальше розширення міжнародної економічної співпраці, зокрема інтеграція у глобальні виробничі та торговельні ланцюги, що сприятиме економічному відновленню та зростанню.

міжнародна економічна діяльність, міжнародна макроекономіка, національна економіка, зовнішньоторговельні відносини, фінансовий ринок, ВВП, війна, військовий конфлікт

Постановка проблеми. Актуальність обраного напрямку дослідження зумовлена надзвичайною важливістю міжнародної економічної діяльності України в умовах війни. Військовий конфлікт значною мірою вплинув на економічний потенціал країни, зруйнував логістичні ланцюги, ускладнив зовнішньоторговельні відносини та створив нові виклики для інвестиційного клімату.

Зміст проблеми дослідження полягає в оцінці змін, що відбулися у міжнародній економічній діяльності України та міжнародній макроекономіці через воєнні дії. Основними аспектами є: переформатування геополітичних відносин та пошук нових торговельних партнерів; вплив санкцій та обмежень на економіку; розвиток фінансових ринків в умовах кризи; забезпечення продовольчої безпеки в контексті війни; пошук нових джерел іноземних інвестицій та їх залучення для відновлення економіки. Це дослідження має безпосередній зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. З наукової точки зору, воно дозволяє зрозуміти механізми адаптації економіки до кризових умов та визначити ключові фактори її стійкості. З практичної точки зору, результати можуть бути використані урядом та бізнесом для розробки ефективних стратегій економічного розвитку, посилення міжнародної співпраці та мінімізації негативних наслідків війни для національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичні дослідження численних аспектів міжнародної економічної діяльності стосуються теорій, моделей та концепцій міжнародної торгівлі, іноземних інвестицій, міжнародної трудової міграції, міжнародних фінансів, міжнародної економічної інтеграції та глобалізації економічних процесів тощо. Ці та інші важливі питання, що стосуються міжнародної економічної діяльності, є предметом наукових публікацій Бестужевої С., Галушко В.,

Глуценко Я., Голомши Н., Гончаренко Н., Гончарова С., Горобчук І., Грінько І., Доброскок Ю., Дугієнко Н., Задольського А., Козака Ю., Кушнір Н., Мазаракі А., Новицького В., Романюк Л., Стройко Т., Тищенко О., Файчук О. М., Файчук О. В., Чайковської М., Чернеги О., Шталь Т. та ін. Зокрема, Чайковська М. А. та Глуценко Я. І. систематизували понятійно-категоріальний апарат міжнародної економіки з точки зору чіткого визначення поняття «міжнародна економічна діяльність». На відміну від попередніх трактувань, врахували сучасні тенденції, де метою цієї діяльності є забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн та підвищення їх економічного потенціалу [7]. В статті Дугієнко Н. О. визначено пріоритети міжнародної економічної діяльності України з урахуванням глобальних та регіональних аспектів, виявлено взаємозв'язки, особливості та відмінності між процесами економічної глобалізації та регіоналізації. Автор аналізує позитивні та негативні наслідки глобалізації, досліджує рівень глобалізації в українській економіці та фактори, що на нього впливають [2]. Л. М. Романюк проаналізувала тенденції міжнародної економічної діяльності України у 2013-2020 рр., визначила основних партнерів в імпортно-експортній діяльності України у 2020 р., провела SWOT-аналіз, визначивши сильні, слабкі сторони, можливості, загрози [6].

Незважаючи на наукові дослідження, питання конкретних досліджень особливостей міжнародної економічної діяльності в контексті війни не отримало необхідної уваги.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз впливу військового конфлікту на міжнародну економічну діяльність України, визначення основних викликів та загроз для національної економіки в умовах війни. Дослідження спрямоване на оцінку змін у зовнішньоторговельних відносинах, макроекономічних показниках, фінансових ринках, продовольчій безпеці та інвестиційному кліматі.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних особливостей міжнародної економічної діяльності в умовах війни є зміна геополітичного контексту. Політичні конфлікти та воєнні дії можуть призвести до переплетення союзів та протиріч між країнами, що може вплинути на структуру та напрямок зовнішньої торгівлі.

Крім того, міжнародна економічна діяльність під час війни може бути суттєво ускладнена через введення економічних санкцій та обмежень. Зокрема, в умовах війни підприємства можуть бути змушені шукати нові ринки збуту або альтернативні джерела сировини та матеріалів. Також відбуваються зміни попиту на окремі види продукції, викликані в тому числі заборонами та військовими потребами.

Сама війна є надзвичайно трагічною, перш за все для українського народу, а також для світового порядку загалом. Фінансові ринки швидко відреагували на новини про вторгнення Росії. Індекс MSCI World (Morgan Stanley Capital International World Index), провідний глобальний вимірник капіталу, впав до найнижчого рівня майже за рік. Ціна на нафту піднялася вище 100 доларів за барель, тоді як європейські ціни на природний газ спочатку зросли майже на 70%. Ці підвищення цін на енергоносії негативно вплинули на світову економіку. Європа – особливо вразлива, тому що останніми роками вона мало зробила для зменшення своєї залежності від російського газу, а в деяких випадках – зокрема, Німеччина, яка відмовилася від атомної енергетики – навіть посилила її. Країни-імпортери нафти «відчули зустрічний вітер» через

підвищення цін. Сполучені Штати є більш захищеними, оскільки їх видобуток нафти дорівнює споживанню нафти, дорожча нафта є приблизно нейтральною для ВВП. Але вищі ціни на нафту завдають шкоди американським споживачам, одночасно допомагаючи більш обмеженому сегменту підприємств і працівників, пов'язаних із нафтогазовою промисловістю. Підвищення цін також посилює інфляцію, яка вже досягла найвищого рівня в США, Європі та інших країнах з розвинутою економікою. При ціні 100 доларів за барель у 2022 році нафта була приблизно на чверть нижча за свою ціну з поправкою на інфляцію протягом 2011–2014 років. Крім того, ціни на нафтові ф'ючерси нижчі, ніж спотові ціни, а це свідчить про те, що ринок очікує, що це підвищення буде тимчасовим [8].

З самого початку було зрозуміло, що війна в Україні стане глобальною економічною катастрофою. Колишній Україна була однією з найбільш розвинутих радянських республік. А за часів незалежності Україна зайняла важливу роль у глобальній економіці завдяки своєму географічному положенню, великому ринковому потенціалу та наявності природних ресурсів. Країна стала великим виробником сільськогосподарської продукції, сталі, вугілля та інших товарів. Важливою галуззю виявилися інформаційні технології, а також великий потенціал для розвитку туризму. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році відкрило нові можливості для українських виробників, дозволивши зменшити торговельні бар'єри та адаптувати українську економіку до європейських стандартів. Україна мала потенціал стати важливим гравцем на світовому ринку та зробити свій внесок у глобальну економіку.

Війна зводиться нанівець значний, хоча і нерівний, прогрес, досягнутий країною, що розвивається з моменту здобуття нею незалежності в 1991 р., катастрофічно посилюючи її економічні проблеми. За перший рік війни країна втратила 30-35% ВВП. Це призвело до найбільшої рецесії в історії України (рис. 1). У населення України доходи зменшилися. За даними Світового банку, у 2022 р. рівень бідності в країні збільшився з 5,5% населення до 24,2%. Так, війна підштовхнула 7,1 млн людей до бідності, знищивши 15 років прогресу. Також Україна зіткнулася з проблемами в системі продовольчої безпеки, незважаючи на те, що до війни вона була одним з найбільших експортерів у світі таких культур, як кукурудза, ячмінь і пшениця [9].

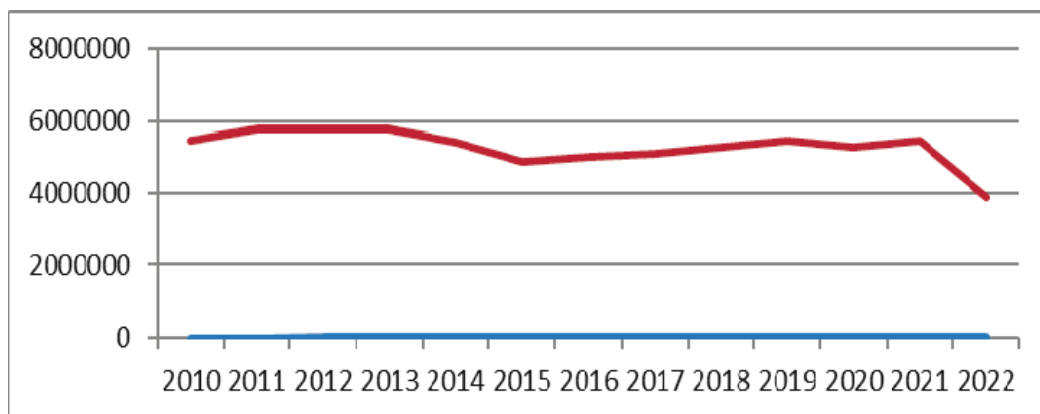

Рисунок 1 – Динаміка ВВП України, 2010–2022 рр.

Джерело: побуловано авторами на підставі даних [4]

Національна економіка України є відкритою і значною мірою залежить від міжнародного співробітництва. Це зумовлено як історичними чинниками, так і сучасними реаліями глобалізації. Україна інтегрована у світові торговельні, фінансові та виробничі процеси, що дає як нові можливості для економічного розвитку, так і

створює ризики в умовах нестабільності міжнародних ринків. Одним з основних напрямків міжнародного співробітництва України є торговельні відносини. Україна експортує широкий спектр товарів, серед яких основні статті – агропродукція (зерно, соняшникова олія), метали, хімічна продукція, машинобудівна продукція. Ключовими діловими партнерами України є: Євросоюз (біля 40% експорту), Великобританія та Північна Ірландія, Китай, Туреччина, Єгипет, Індія, США Саудівська Аравія та Японія (рис. 2, 3).

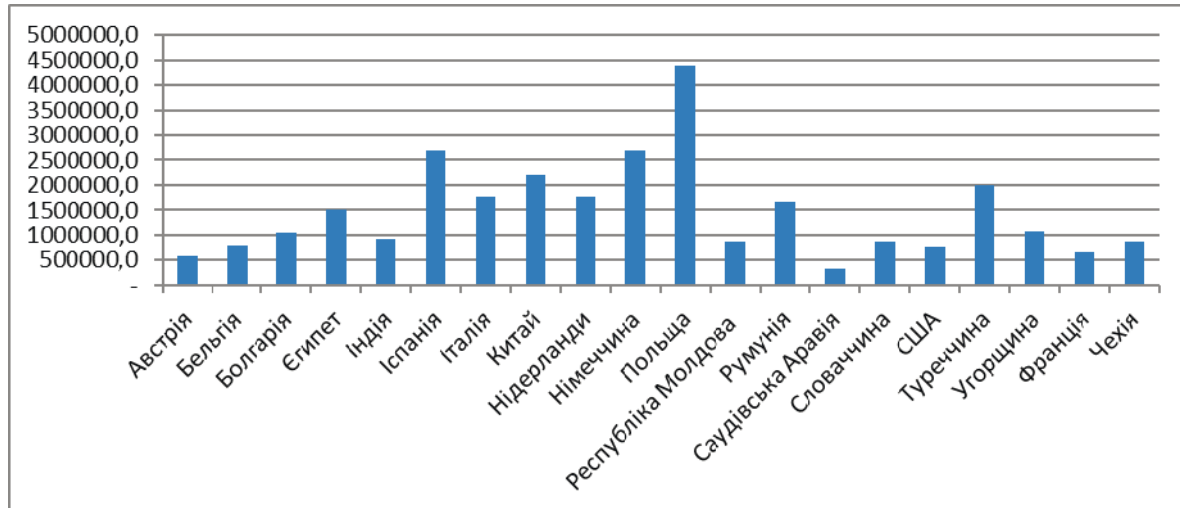

Рисунок 2 – Найбільші обсяги експорту товарів (тис.дол. США) України в 2024 році.

Джерело: побудовано авторами на підставі даних [1]

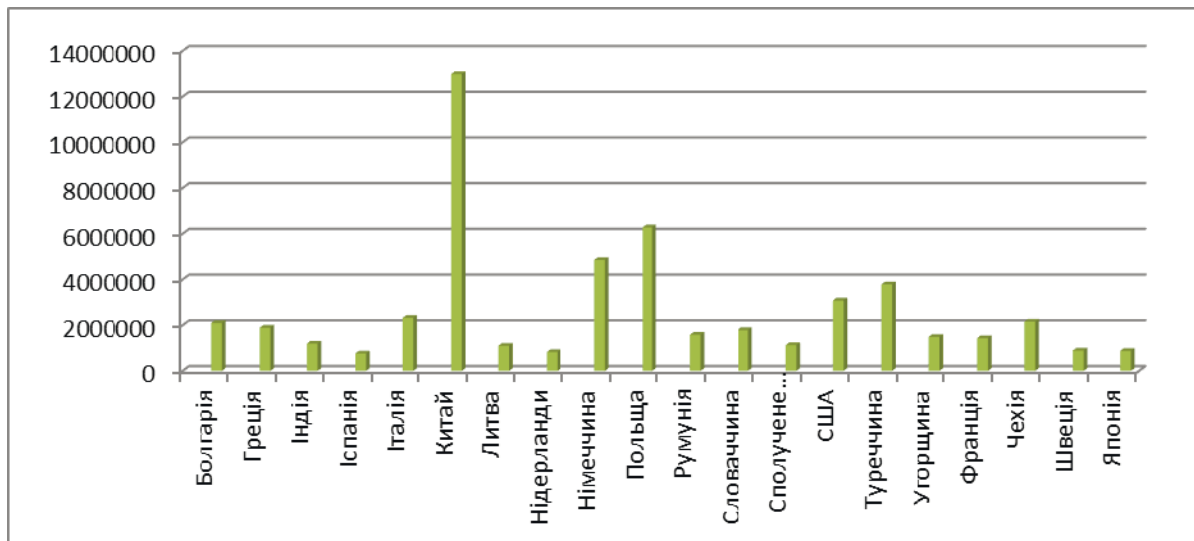

Рисунок 3 – Найбільші обсяги імпорту товарів (тис.дол. США) в Україну в 2024 році.

Джерело: побудовано авторами на підставі даних [1]

Збільшення кількості торговельних партнерів та забезпечення рівномірного розподілу експорту та імпорту сприяє зниженню ризику недоотримання експортної виручки через погіршення кон'юнктури та закриття доступу до ключових ринків партнерів, а також ризику надмірної залежності від ключових постачальників сировини та комплектуючих. Проблема географічної диверсифікації зовнішньої торгівлі України є особливо важливою в умовах воєнного стану, коли морські шляхи для експорту товарів заблоковані російськими військами, а можливості забезпечення доставки

товарів наземним транспортом залишаються низькими [3, с. 9].

Економічна глобалізація в Україні прискорюється. В сучасних умовах ситуація в Україні погіршується. Це пов'язано з військовими діями, глибокою політичною кризою, відсутністю внутрішнього консенсусу, конфліктами між загальнолюдськими інтересами та олігархами, та погіршенням іміджу і репутації України, що викликає відторгнення інвесторів і погіршення міжнародних відносин. Очевидно, що ці проблеми впливають на загальний стан економіки.

Питання міграції також є важливим в умовах повномасштабної війни в Україні. З одного боку, є позитивні фактори трудової міграції з точки зору обміну досвідом та притоку капіталу в Україну. З іншого боку, існує проблема так званого «відтоку мізків» до розвинених країн. Більш серйозною проблемою є нерозуміння масштабів міграції, що свідчить про складність державних інституцій у вирішенні викликів глобалізації.

Україна, яка переживає період трансформації, потребує іноземних інвестицій для того, щоб здійснити значні зміни в економічному та структурному контексті. Пріоритетними завданнями, які мають бути вирішені за участю прямих іноземних інвестицій, є реструктуризація економіки, покращення технологій виробництва та подолання залежності країни від імпортованих товарів [5].

Висновки та перспективи досліджень. Вторгнення Росії в Україну було швидким і спричинило дестабілізацію ринків, але глобальні економічні наслідки будуть матеріалізуватись набагато повільніше. Війна в Україні призвела до серйозних економічних потрясінь як на національному, так і на глобальному рівнях, загнала мільйони людей у бідність і послабила, але не зовсім зруйнувала економіку України. Різке падіння ВВП, зростання рівня бідності є ключовими наслідками воєнного конфлікту. Зміни в геополітичному середовищі вплинули на зовнішню торгівлю, змусивши Україну шукати нові ринки збуту та джерела ресурсів. Тим часом санкції завдають напруги російській економіці, але вони ще не поклали край війні, яка спричинила фінансовий хаос і проблеми в регіоні та в усьому світі.

Однією з основних проблем є посилення залежності економіки від міжнародного співробітництва, що з одного боку відкриває нові можливості, а з іншого – створює додаткові ризики. У такому складному контексті важливо враховувати не тільки зовнішні фактори, але й вдало управляти внутрішніми процесами для забезпечення стійкості бізнесу під час війни. Гнучкість, швидкість реагування та пошук нових стратегій можуть стати ключовими факторами успіху в умовах міжнародної нестабільності. Міжнародна економічна діяльність в контексті війни потребує ретельного аналізу, гнучкості та вміння адаптуватися до нових умов. Для відновлення та розвитку економіки необхідні структурні реформи, залучення іноземних інвестицій та диверсифікація торговельних зв'язків.

Подальші дослідження у сферах міжнародної економічної діяльності України та міжнародної макроекономіки в умовах війни можуть охоплювати такі напрями: аналіз довгострокового впливу війни на міжнародну економічну співпрацю України, зокрема, можливості подальшої інтеграції у світові торговельні ланцюги, адаптації до нових умов міжнародних ринків та диверсифікації зовнішньоекономічних зв'язків; вивчення механізмів залучення іноземних інвестицій у відновлення економіки, особливо у стратегічно важливі сектори, такі як інфраструктура, енергетика, аграрний сектор, технологічні інновації та оборонна промисловість; оцінка ефективності санкційної політики та її наслідків для України та глобальної економіки – дослідження впливу міжнародних обмежень на торгівлю, валютні ринки, фінансову стабільність та економічне зростання; дослідження впливу війни на трудову міграцію та демографічні процеси – аналіз змін у структурі робочої сили, відтоку висококваліфікованих кадрів та можливих сценаріїв їх повернення для відновлення економіки; стратегічні напрямки

розвитку експортного потенціалу України – визначення нових ринків збуту, шляхів зниження залежності від окремих торговельних партнерів та підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світовій арені; адаптація економічної політики України до умов глобальної нестабільності – вивчення механізмів фінансової стійкості, макроекономічного регулювання, антикризових заходів та податкової політики в період військових викликів.

Подальший аналіз цих аспектів дозволить розробити ефективні економічні стратегії, спрямовані на мінімізацію ризиків та забезпечення стійкого економічного розвитку України у післявоєнний період.

Список літератури

1. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.11.2024).
2. Дугієнко Н., Дугієнко О. Пріоритети міжнародної економічної діяльності України: глобальний та регіональний аспекти. Економіка та суспільство. 2021. № 29. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-9> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Миценко І.М., Бабєць І.Г. Стратегічні пріоритети підвищення ефективності зовнішньої торгівлі України в умовах глобальних викликів: монографія. Кропивницький: ЦНТУ, Поліграф-Сервіс, 2023. 350 с.
4. Національні рахунки. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (07.03.2025).
5. Різник Д. В., Ємець В. В., Магнушевська Т. М. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз та стратегії. Академічні візії. 2024. Вип. 28. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493> (дата звернення: 05.11.2024).
6. Романюк Л.М. Сучасні тенденції міжнародної економічної діяльності України. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2021. Вип. 6(39). С. 47-55. URL : [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6\(39\).47-55](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6(39).47-55) (дата звернення: 28.11.2024).
7. Чайковська М.А., Глушенко Я.І. Міжнародна економічна діяльність: сутність та проблематика трактування. Причорноморські економічні студії. 2023. Вип. 81. С. 43-47. URL : <https://doi.org/10.32782/bses.81-7> (дата звернення: 28.11.2024).
8. Furman J. Consequences of the Ukraine War. Project Syndicate. 2022. Feb 25. <https://www.project-syndicate.org/> (дата звернення: 28.11.2024).
9. Kilfoyle M. Ukraine: what's the global economic impact of Russia's invasion? Economics Observatory. 2023. Oct 24. <https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion> (дата звернення: 28.11.2024).

References

1. Geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods. (2025, March 9). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
2. Duhienko, N., & Duhienko, O. (2021). Priorities of Ukraine's international economic activity: global and regional aspects. *Ekonomika ta suspilstvo*, 29 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-9>
3. Mytsenko, I. M., & Babets, I. H. (2023). Strategic priorities for increasing the efficiency of Ukraine's foreign trade under global challenges. *Kropyvnytskyi: CNTU, Poligraf-Servis* [in Ukrainian].
4. National accounts. (2025, March 7). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Riznyk, D. V., Yemets, V. V., & Mahnushevska, T. M. (2024). Impact of globalization processes on the Ukrainian economy: analysis and strategies. *Akademichni vizii*, 28. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705493>
6. Romaniuk, L. M. (2021). Current trends in Ukraine's international economic activity. *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, 6(39), 47-55. [in Ukrainian]. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6\(39\).47-55](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2021.6(39).47-55)
7. Chaikovska, M. A., & Hlushchenko, Ya. I. (2023). International economic activity: essence and issues of interpretation. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 81, 43-47. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/bses.81-7>
8. Furman, J. (2022). Consequences of the Ukraine War. Project Syndicate. <https://www.project-syndicate.org/> [in English].

9. Kilfoyle, M. (2023). Ukraine: what's the global economic impact of Russia's invasion? Economics Observatory. <https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion> [in English].

Daria Nasypaiko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Valerii Reshetov, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Tetiana Reshytko, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Problems of International Economic Activity and International Macroeconomics in the Context of War

The purpose of this article is to analyze the impact of the military conflict on Ukraine's international economic activity, identify the main challenges and threats to the national economy during the war, and outline possible paths for adaptation and recovery. The study focuses on assessing changes in foreign trade relations, macroeconomic indicators, financial markets, food security, and the investment climate.

The article examines the influence of the military conflict on Ukraine's international economic activity and analyzes key factors determining its economic resilience in wartime conditions. Special attention is given to the changing geopolitical context, which significantly affects foreign trade relations and international cooperation. Political conflicts, the imposition of economic sanctions, and the physical destruction of infrastructure necessitate the reorientation of trade routes and the search for new partners. With the blockade of seaports and the disruption of logistics chains, Ukraine is forced to expand its export-import relations through the European market. The article also explores the macroeconomic consequences of the war, including GDP decline, a drop in household incomes, and increased inflationary pressure. The war has led to a significant rise in poverty, threatening social stability and economic development. Additionally, the importance of foreign investment in the process of post-war recovery and modernization of Ukraine's economy is emphasized. A separate focus is placed on food security.

Overall, the article highlights the necessity of strategic reforms, particularly in the diversification of economic partnerships, technological modernization of industry, and the development of the domestic market. Given the new challenges Ukraine faces due to the war, further expansion of international economic cooperation remains crucial. This includes integration into global production and trade chains, which will contribute to economic recovery and growth.

international economic activity, international macroeconomics, national economy, foreign trade relations, financial market, GDP, war, military conflict

Одержано (Received) 28.11.2024

Прорецензовано (Reviewed) 10.12.2024
Прийнято до друку (Approved) 23.12.2024